

LEERPLAN
SECUNDAIR ONDERWIJS

Persoonsbegeleider
7de leerjaar
VII-Per

BRUSSEL

D/2025/13.758/069

Versie januari 2025

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen of over structuuronderdelen heen. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel wordt voorgesteld. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbindingen doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, en flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is **differentiëren** van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de onderliggende graad, de thuissituatie en vormen van informeel leren.

Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrenge biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeeld, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is

bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft o.a. de beginsituatie en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen o.a. inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw en aandachtspunten aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen, de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie of andere doelen die in regelgeving vastliggen. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een '+' bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door 'K'.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen, de doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties of andere doelen die in regelgeving vastliggen. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan. Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven, evenals de samenhang met de onderliggende graad.

'Duiding' bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een wenk 'extra' bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting is vereist om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben. De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen zijn gerelateerd aan bepaalde minimumdoelen, specifieke minimumdoelen, doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties of andere doelen die in regelgeving vastliggen.

2 Situering

2.1 Beginsituatie

De volgende studierichting in de derde graad is een logische vooropleiding voor de studierichting Persoonsbegeleider: Opvoeding en begeleiding 3de graad.

2.2 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gebaseerd op doelen die leiden naar de beroepskwalificatie Persoonsbegeleider. Het leerplan is gericht op 22 lesuren en is bestemd voor de studierichting Persoonsbegeleider. De duurtijd van de die studierichting bedraagt twee semesters. Het geheel van de vorming van de studierichting vind je terug op de [PRO-pagina](#) met alle vakken en leerplannen die gelden per studierichting.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Persoonsbegeleider en het vormingsconcept

Het leerplan Persoonsbegeleider is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialogeschool. We streven in dit leerplan naar een integratie van de vormingscomponenten levensbeschouwelijke, sociale en maatschappelijke vorming.

Levensbeschouwelijke vorming geeft leerlingen de tijd en de ruimte om te zoeken naar wie ze zijn en wat ze zullen worden. Leerlingen maken voortdurend (ethische) keuzes. Vanuit de dialoog met de eigen leefwereld, de diverse samenleving en het christelijk geloof, geven leerlingen hun levensbeschouwelijke identiteit vorm. De zeven wegwijzers bieden hen daarbij inspiratie: uniciteit in verbondenheid, kwetsbaarheid en belofte, gastvrijheid, rechtvaardigheid, duurzaamheid, verbeelding en generositeit.

In **sociale en maatschappelijke vorming** ligt de focus op hoe de mens als uniek en relationeel wezen (uniciteit in verbondenheid) zijn plaats zoekt in deze samenleving. Leerlingen leren zichzelf en de cliënt kennen als persoon en als knooppunt van relaties.

Met oog voor de **kwetsbaarheid** van de ander en zichzelf worden leerlingen uitgedaagd om empathisch en **genereus** in relatie te treden tot de cliënt en zijn systeem. Ze leren als persoon en als persoonsbegeleider hun weg en plaats te vinden in de complex en veelzijdige samenleving en een meer **gastvrije** en **rechtvaardige** wereld te creëren.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Zinrijk en geïnspireerd: een levensbeschouwelijke en ethische gevoeligheid ontwikkelen

Leerlingen ontwikkelen een eigen kijk op mens, wereld en samenleving vanuit een levensbeschouwelijke inspiratie. Ze worden gevoelig voor wat betekenisvol is. Ze reflecteren over wat in hun eigen leven goed en minder goed loopt. Ze herkennen in concrete of beroepsgerichte ervaringen motieven en argumenten die hen uitnodigen en stimuleren om moreel te handelen. Ze leren openstaan voor de diepere dimensies van het leven en leren. Ze staan ook open voor levensbeschouwelijke keuzes van anderen en gaan daarover in dialoog.

De persoonsbegeleider met een professionele basishouding

Leerlingen ontwikkelen als toekomstig persoonsbegeleider een professionele identiteit. Vanuit een holistische, emancipatorische en dynamische mensvisie leren leerlingen als toekomstig persoonsbegeleider cliënten en hun systeem begeleiden en ondersteunen vanuit een professionele basishouding. Vanuit de wegwijzers generositeit en gastvrijheid leren leerlingen respectvol in relatie gaan, samenwerken en cliënten begeleiden met aandacht voor de identiteit, integriteit en kwetsbaarheid van zichzelf en de ander.

De persoonsbegeleider met inhoudelijke expertise

Leerlingen verwerven psychosociale en (ortho)(ped)agogische inzichten en competenties in functie van het begeleiden en ondersteunen van cliënten en hun systeem in diverse contexten van het dagelijks leven. Ze leren, rekening houdend met de specifieke kwetsbaarheden, de kwaliteit van bestaan van cliënten te bevorderen en hun begeleiding en ondersteuning af te stemmen op hun behoeften, ontwikkelingskansen en wensen.

De persoonsbegeleider met een maatschappelijk rol

Vanuit het geloof in een duurzame en rechtvaardige wereld en de kracht van de hoop maken leerlingen kennis met verschillende professionele contexten waar de persoonsbegeleider cliënten kan begeleiden bij het participeren aan onze diverse samenleving.

3.3 Opbouw

Het leerplan is opgebouwd uit volgende onderdelen:

- de persoonsbegeleider met een professionele basishouding;
- de persoonsbegeleider met inhoudelijke expertise;
- de persoonsbegeleider met een maatschappelijk rol.

3.4 Beginsituatie

Vanuit de logische vooropleiding Opvoeding en begeleiding zijn de volgende leerplanitems in de derde graad al verworven:

- basisprincipes met betrekking tot kwaliteitsvol handelen in de professionele context van de kinderopvang (III-OpBe-da LPD 1 – 13);
- de ontwikkelingspsychologische domeinen van kinderen van 0 tot 12 jaar met inbegrip van de fysieke ontwikkeling, cognitieve ontwikkeling (sensomotorisch tot formeel operationeel denken), morele ontwikkeling, taalontwikkeling en socio-emotionele ontwikkeling (hechting en identiteit, communicatie, spel en creativiteit) (III-OpBe-da LPD 14);
- sociale beïnvloeding en de invloed van groepsprocessen op het sociale gedrag van mensen (III-OpBe-da LPD 15);
- (ortho)pedagogische modellen met in begrip van bijzondere contexten (III-OpBe-da LPD 17-18);
- pedagogisch handelen als Kinderbegeleider bij baby's, peuters en schoolgaande kinderen (III-OpBe-da LPD 20 - 31).

Voor leerlingen uit andere vooropleidingen geldt dat die inhoud en extra aandacht vragen.

3.5 Aandachtspunten

Context

De studierichting leidt op tot het beroep van persoonsbegeleider. De leerlingen kunnen hun opleidingstraject vervullen binnen één setting zoals Bijzondere jeugdzorg (Jeugdhulp), Voorzieningen voor personen met een handicap, Kinder- en jeugdpsychiatrie, Eerste lijn algemeen welzijnswerk, Ouderenzorg, Kinderziekenhuis, school, Jeugdrechtbank, OCMW. Wenst de leerling omwille van o.a. interesses en de regionale situatie ervaring op te doen in verschillende settings, dan is dat uiteraard een mogelijkheid. Het is de school die in samenspraak met de leerling de setting of settings kiest.

De meerderheid van de begeleiders voert hun werkzaamheden uit in een vaste werkomgeving.

Omdat de persoonsbegeleider in een brede waaier van professionele contexten kan worden tewerkgesteld zijn de leerplandoelen eerder generiek geformuleerd. Zij kunnen binnen vele contexten een concrete invulling krijgen. Voor het realiseren van de leerplandoelen is afstemming met de werkplek van de leerlingen aangewezen.

Bij de uitwerking van de leerplandoelen is het belangrijk om te focussen op die contexten en doelgroepen binnen het brede welzijnsdomein waarmee de leerlingen tijdens werkplekleren in contact komen of op die contexten waarin leerlingen na het afstuderen het vaakst worden tewerkgesteld zoals de sector van personen met een handicap of jeugdhulp.

Daarnaast zijn er contexten in andere beleidsdomeinen waar je met een profiel van persoonsbegeleider aan de slag kan: een onderwijsinternaat, een detentiehuis ....

Het kan voor leerlingen een meerwaarde betekenen om de eigenheid van die contexten en doelgroepen te exploreren.

Als leerlingen een sterke motivatie tonen voor een specifieke setting of doelgroep bieden de wenken 'extra' en de suggesties op de [leerplanpagina](#) onder de tegel 'inspiratie' houvast om te differentiëren en de kennis en vaardigheden van leerlingen te verdiepen.

Beginsituatie

De instroom van leerlingen in de studierichting Persoonsbegeleider kan heel heterogeen zijn. Daarom is het belangrijk om de beginsituatie van leerlingen in kaart te brengen, bv. via een intakegesprek.

Leerlingen die niet instromen vanuit Opvoeding en begeleiding beschikken niet altijd over dezelfde kennis en vaardigheden over pedagogie, pedagogisch handelen en psychologie als leerlingen die instromen vanuit de studierichting Opvoeding en begeleiding. Het werken met voortaken, opdrachten, introductiefilmpjes om de voorkennis van leerlingen te activeren kan zijinstromers kansen bieden om relevante basiskennis te verwerven, bv. verschillende levensloofasen en ontwikkelingsdomeinen en eventuele basistheorieën met betrekking tot ontwikkelingspsychologie.

De leerplandoelen uit de rubriek 'de persoonsbegeleider met een professionele basishouding' worden best in samenhang gezien met de leerplandoelen uit de rubriek 'de persoonsbegeleider met inhoudelijke expertise'.

Werkplekleren en stage

Verschiedende vormen van werkplekleren kunnen een meerwaarde bieden voor de realisatie van dit leerplan en voor de voorbereiding op een vlotte overstap naar de arbeidsmarkt. Werkplekleren omvat een breed continuüm van leeractiviteiten die gericht zijn op het verwerven van algemene en beroepsgerichte competenties waarbij de arbeidssituatie de leeromgeving is. Het kan onder meer gaan om gesimuleerde werkomgevingen, observatie-activiteiten, praktijklessen op verplaatsing, leerlingenstages ... De school heeft de ruimte om een beleid uit te stippelen over welke vormen van werkplekleren een plaats krijgen in de lespraktijk en met welk doel werkplekleren wordt ingezet. In de studierichting Persoonsbegeleider is werkplekleren onder de vorm van stage aanbevolen. De leerling doet aan werkplekleren binnen minimaal één setting binnen de welzijnszorg. In overleg met de sector zijn er adviezen voor stage geformuleerd. Je vindt die adviezen [hier](#) terug.

In functie van stage werk je een stage-activiteitenlijst uit. Je kan de activiteitenlijst die in samenwerking met de sector werd uitgewerkt concretiseren op basis van uitgewerkte leerlijnen en op basis van de mogelijkheden van leerlingen op de stageplaats. Activiteiten die op de werkplek niet kunnen worden inge oefend, laat je zeker aan bod komen binnen de schoolcontext.

Werken met casussen

Het werken met casussen brengt de eigenheid van de professionele context of doelgroep in de klas. Het helpt leerlingen om, bv. als voorbereiding op werkplekleren of stage, het geleerde toe te passen op een concrete situatie. Bij casussen kan je denken aan beeldmateriaal, uitgeschreven situatieschetsen, artikels ... Je kiest bij het uitschrijven of selecteren van casussen voor situaties in zowel residentiële als ambulante contexten in de welzijnszorg.

Je kan als lerarenteam gezamenlijk casussen uitwerken waarin leerinhouden vanuit verschillende doelen en leerplanonderdelen worden verwerkt op basis van de uitgewerkte leerlijnen voor de verschillende leerplanonderdelen.

Terminologie

In dit leerplan lees je de termen cliënt, cliëntstelsel en organisatie. Wanneer je lesmateriaal ontwikkelt of casussen uitwerkt, kan je leerlingen vertrouwd maken met de benamingen die worden gehanteerd binnen een bepaalde context, bv. leerlingen in een onderwijsinternaat, zorggebruiker in een voorziening voor mensen met een beperking, werknemers in een maatwerkbedrijf ...

Het begrip organisatie omvat de range aan mogelijke professionele contexten, zowel ambulante als residentiële.

In het leerplan wordt de term activiteiten gebruikt. Die activiteiten zijn steeds te begrijpen in een begeleidingscontext. Voor de leerlingen kan je ook andere termen gebruiken die op de werkplek worden gehanteerd zoals begeleidingsmomenten.

Evidence informed werken

Psychologie en (ortho)(ped)agogische wetenschappen zijn wetenschappen die evolueren doorheen de tijd. Het is belangrijk om je als leraar kritisch te verhouden tegenover wetenschappelijke inzichten en theorieën waarop je je bij het uitwerken van de lessen baseert of die je tijdens de lessen hanteert. Het is belangrijk om je steeds te baseren op inzichten die evidence informed zijn. Je benoemt het dynamische karakter van psychologie en (ortho)(ped)agogische wetenschappen en toont leerlingen het belang van een kritische houding ten aanzien van (vak)literatuur voor verschillende professionele contexten of over doelgroepen.

Complementaire leerplannen

Voor het zevende leerjaar zijn drie complementaire leerplannen ontwikkeld zoals Communicatie en interactie, Maatschappelijke oriëntatie en Ondernemerschap. Voor de vorming van leerlingen kan het een meerwaarde zijn om bij de realisatie van de leerplandoelen uit dit leerplan de link te leggen met een of meer aspecten uit de complementaire leerplannen waarvoor de school al dan niet gekozen heeft.

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionaliserings- of lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 De persoonsbegeleider met een professionele basishouding

Doelen die leiden naar BK

LPD 1 De leerlingen handelen empathisch en kwaliteitsbewust volgens de visie, afspraken en procedures van een organisatie.

Wenk: In de welzijnssector kijk je naar cliënten vanuit een holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie. Je kan leerlingen laten onderzoeken welke visie op de mens ze herkennen in de visie van voorzieningen of organisaties.

Wenk: De visie of missie van een voorziening of organisatie is een concretisering van een (ortho)(ped)agogische visie naar een concrete visie op persoonsbegeleiding. Je kan leerlingen kritisch laten reflecteren over de visie van de stageplaats: is de visie herkenbaar in de dagelijkse werking, is ze doorleefd en gedragen door alle medewerkers of stagiairs? Met behulp van praktijkgerichte opdrachten kunnen leerlingen observeren of ze aspecten van de visie herkennen in de dagelijkse werking of kan je hen stimuleren om aspecten van de visie in de concrete werking te realiseren.

Wenk: In de derde graad leren leerlingen handelen volgens visie, afspraken en procedures in de kinderopvang. Je leert leerlingen waarom procedures of protocollen bij het begeleiden van personen belangrijk zijn en dat die qua terminologie en gebruik kunnen variëren naargelang de voorziening of organisatie. In functie van het werken rond bepaalde leerplandoelen kan je leerlingen op school of op de werkplek laten opzoeken of bevragen welke de voorgeschreven afspraken, procedures of protocollen voor een concreet thema zijn, bv. veiligheid en procedures met betrekking tot crisissituaties.

Wenk: De kwaliteitswerking van organisaties wordt vaak samengebracht in het kwaliteitshandboek. Je kan met behulp van een kwaliteitshandboek werken aan de kwaliteit in de organisatie. Het biedt kansen om leerlingen, afhankelijk van de setting, vertrouwd te maken met begrippen zoals visie, ondersteuningsplan, pedagogisch beleid(splan) ... Je kan een mooie link leggen tussen de theorie in de les en de werking van de werkplekken. Je kan dit leerplandoel in relatie brengen met de regelgeving (LPD 30), de procedures op papier en hoe die worden toegepast in de praktijk.

Wenk: In functie van werkplekleren kan je aandacht besteden aan een risicoanalyse of werkpostfiche van de stageplaats.

Wenk: Vanuit voorbeelden kan je toelichten hoe de welzijnssector doorheen de tijd een evolutie maakte van het verzorgen van cliënten in vooral residentiële settings naar een kwaliteitsvol begeleiden van cliënten die zelf hun zorgnoden bepalen.

Extra: Je kan de kennis van leerlingen verdiepen door hen te laten ontdekken hoe (ortho)(ped)agogische visies en stromingen doorheen de tijd de persoonsbegeleiding hebben beïnvloed, bv. de transitie van segregatie naar inclusie. Je kan hen laten onderzoeken hoe en vanuit welke visie

persoonsbegeleiding in andere landen wordt uitgebouwd.

LPD 2 De leerlingen observeren, interpreteren en rapporteren relevante gegevens over de cliënt en het cliëntstelsel.

Wenk: In de derde graad leren leerlingen het gedrag van kinderen doelgericht observeren. Ze leren rapporteren in functie van de continuïteit van de kinderopvang.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 3 en 4 en de leerplandoelen uit de rubriek 'de persoonsbegeleider als inhoudelijk expert': het opvangen van signalen van de cliënt, het ontvangen van basisgegevens met betrekking tot risicogedrag, het werken met een ondersteuningsplan ...

Wenk: Je hebt aandacht voor doelgericht en systematisch observeren en rapporteren volgens de methodes van de organisatie. Je hebt aandacht voor digitale tools en organisatie-eigen software.

Wenk: Je laat leerlingen doorheen het 7de leerjaar werken aan dit leerplandoel. Je kan leerlingen in overleg met de werkplek, in samenhang met LPD 5 of 6 samen met de mentor een gesprek over de observatie laten voeren. Je kan hen ook laten oefenen op het geven van input in het ondersteuningsplan (LPD 24). Je maakt met de werkplek afspraken of het gesimuleerde oefeningen betreft of dat leerling de kans krijgt om onder begeleiding te rapporteren in team of in het ondersteuningsplan ...

LPD 3 De leerlingen spelen in op de noden en behoeften van de cliënt en cliëntstelsel.

Wenk: Het leerplandoel is een uitgangspunt om de leerplandoelen uit de rubriek 'de persoonsbegeleider met inhoudelijke expertise' te realiseren.

Wenk: In functie van het handelen vanuit de noden en behoeften van de cliënt kan je inzetten op vaardigheden m.b.t. observeren (LPD 2), bv. in de thuissituatie of vroegere ondersteuningssetting van de cliënt, vraagverduidelijking (LPD 5) ...

Wenk: Afhankelijk van de setting en doelgroep kan je leerlingen leren gebruik maken van schalen of hulpmiddelen zoals de inschaling van Došen of de methode van Heijkoop die een set instrumenten aanreikt om via observaties en analyses inzicht te krijgen in het functioneren van cliënten om zo de begeleidersstijl aan te passen.

LPD 4 De leerlingen signaleren indicaties van psychosociale en gezondheidsrisico's aan de leidinggevende.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 1, 2 en 28.

Wenk: Je kan leerlingen de opdracht geven om tijdens het werkplekleren met de mentor in gesprek te gaan over de indicaties van psychosociale en gezondheidsrisico's die aan de leidinggevenden dienen te worden gemeld en hoe die in de organisatie worden opgevolgd.

Wenk: In samenhang met LPD 2 kan je aan de hand van casussen met leerlingen werken aan het herkennen van gezondheidsrisicosituaties en psychosociale noodsituaties zoals verslaving, verwaarlozing, suïcide ... Het is zinvol om het werken met de

sociale kaart op te frissen in functie van de doorverwijzing van cliënten of hun systeem.

LPD 5 De leerlingen passen professionele communicatieve en sociale vaardigheden toe in contact met de cliënt en het cliëntstelsel met inbegrip van het gebruik van communicatiemiddelen.

Wenk: In een eerste stap kan je stilstaan bij wat professionele communicatieve en sociale vaardigheden zijn en hoe je ze inzet in functie van de specifieke doelgroep en het cliëntstelsel:

- respectvol en positief omgaan met cliënten, het cliëntstelsel, collega's en externen;
- openheid en respect voor diversiteit: de sociale achtergrond (economische status, opleidingsniveau), culturele achtergrond (etnische, religieuze of levensbeschouwelijke achtergrond), seksuele geaardheid, gender, taal, medische achtergrond ...;
- rekening houden met de visie, afspraken en regels binnen de organisatie;
- ...

Wenk: Via het aanreiken van en werken met communicatiekaders kan je de kennis en vaardigheden van leerlingen verdiepen. Je kan met het lerarenteam van de derde graad afspraken maken over de gehanteerde communicatiekaders. Je kan communicatiekaders, bv. verbindend communiceren, verbinden met (ortho)(ped)agogische visies.

Wenk: Via rollenspelen en vanuit situatieschetsen laat je leerlingen sociale en communicatieve vaardigheden inoefenen en bereid je hen voor op stage. Het betreft empathisch handelen of sensitief zijn, actief luisteren, vormen van non-verbale communicatie, feedback, spreken op hoogte van de cliënt, conflicthantering en -beheersing, relationele vaardigheden zoals het hanteren van relatiewijzen of het bewaren van de nodige afstand in functie van het opbouwen van een professionele relatie of de invloed van het eigen referentiekader (LPD 9) op de relatie en de communicatie, samenwerkingsvormen, informeren, adviseren, afspraken maken, het taalgebruik aanpassen aan de cliënt of zijn systeem rekening houdend met mogelijke verschillen in cultuur en achtergrond van de gesprekspartner, aandacht voor Standaardnederlands ...

Wenk: Je kan leerlingen laten kennismaken met het gebruik van verschillende communicatiehulpmiddelen of alternatieve communicatievormen zoals visualisaties, SMOG, Vlaamse gebarentaal, spraaktechnologie ...

Wenk: Je kan leerlingen vanuit situatieschetsen of ervaringen op de werkplek verschillende gespreksvormen en -technieken laten inoefenen zoals technieken tot vraagverheldering of vraagverduidelijking, familiegesprek, motiverende gespreksvoering, slechtnieuwsgesprek ...

LPD 6 De leerlingen werken samen in team.

Wenk: Via getuigenissen, het interviewen van medewerkers op de werkplek, het reflecteren over de werking in de organisatie of het maken van een organogram van de werkplek kunnen leerlingen inzicht krijgen in de verschillende rollen en

taken van teamleden in een (multidisciplinair) team en van de plaats van het team binnen de organisatie. Je leert leerlingen oog hebben voor de diversiteit in het team. In functie van samenwerking leren leerlingen dat andere experts in het team of buiten de organisatie complementair zijn aan elkaar.

Wenk: De communicatieve en sociale vaardigheden waaraan je werkt in LPD 5 pas je ook toe in functie van het werken in team.

Wenk: In samenhang met LPD 27 en 29 heb je aandacht voor het multi- of interdisciplinair samenwerken binnen en tussen organisaties, bv. samenwerking met een school of tewerkstellingsinitiatief zoals een (maatwerk)bedrijf of andere partners uit de lokale omgeving.

Wenk: Je kan reflecteren over randvoorwaarden voor een goede samenwerking: een klimaat van respect en vertrouwen, het hebben van een professionele identiteit (LPD 9).

Wenk: Belangrijke vaardigheden en attitudes voor de persoonsbegeleider zijn omgaan met feedback, overleggen, vergaderen, het maken van afspraken en bespreekbaar maken van conflicten, het delen van gegevens, het kenbaar maken van een eigen professioneel standpunt, zich bewust zijn van het eigen referentiekader (LPD 9).

Wenk: Je kan leerlingen via reflectieopdrachten stimuleren om feedback te vragen tijdens het werkplekleren en hen zo helpen om te groeien in competenties. Als je werkt met opdrachten op de werkplek maak je daarover best afspraken met de stagementor.

Wenk: Je kan leerlingen stimuleren om op de werkplek de aanpak en opvolging van cliënten of het omgaan met het cliëntensysteem en andere actoren met hun begeleider of het team te bespreken. Ook het bespreken en opvolgen van gemeenschappelijk doelstellingen in een team zijn een aandachtspunt. Vanuit de samenhang met LPD 2 kan je dat met behulp van rollenspelen inoefenen.

Wenk: Het is belangrijk dat leerlingen inzicht krijgen in hun rol, gedrag en interacties tijdens het samenwerken. Je hebt aandacht voor de rol van een stagiair binnen een team (taken of activiteiten, grenzen, afspraken ...).

Wenk: Dit leerplandoel leent zich tot samenhang met LPD 8. Het inzetten van reflectietools zoals de hoeden van De Bono kan hier zinvol zijn.

Wenk: In samenspraak met de werkplek kan je leerlingen een verslag laten maken van een teamvergadering of hen een cliëntbespreking laten voorbereiden vanuit gerichte vragen.

Extra: In functie van het werken in een onderwijsinternaat staat naast de samenwerking in team ook de samenwerking met de school centraal.

LPD 7 + De leerlingen ontwikkelen gezondheidsvaardigheden in functie van het eigen welbevinden in een professionele context.

Wenk: Zorg dragen voor het mentale welbevinden is belangrijk wanneer je werkt met mensen en kinderen. Je kan verschillende elementen van mentaal welzijn eigen aan de rol van de persoonsbegeleider in de verschillende contexten bespreken zoals draagkracht versus draaglast, mentale weerbaarheid en veerkracht, gezondheid, het combineren van studeren of werken en vrije tijd, het hebben van

een gezin of mantelzorger zijn, weten waar je terecht kan voor hulp, hulp durven vragen, zelfregulatie, omgaan met moeilijk begripbaar gedrag van cliënten, fixed versus growth mindset ...

Wenk: Je kan gebruik maken van een aantal methodieken, bv. window of tolerance of werken met oplossingsgerichte vragen zoals ‘wat kan ik zelf doen?’, ‘wat kunnen anderen voor mij doen?’, ‘waar vind ik hulp?’.

Wenk: Je kan leerlingen met behulp van een Persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) of portfolio doorheen de opleiding en het stagegebeuren laten reflecteren over het zorg dragen voor het eigen welzijn.

Wenk: Op de [leerplanpagina](#) vind je verschillende suggesties (tools, methodieken) om met leerlingen rond het eigen mentale welzijn en de eigen veerkracht te werken.

LPD 8 De leerlingen reflecteren over een concrete situatie, het eigen handelen en het effect ervan op anderen.

Wenk: Omdat werken als persoonsbegeleider een reflectieve basishouding veronderstelt, kan je met leerlingen reflecteren over het gebeuren in een concrete situatie, de werking van de organisatie, het gedrag van cliënten (LPD 2, 27...), de relatie met het cliëntensysteem en collega’s, verschillen in visies op opvoeden of ondersteunen ... Daarnaast begeleid je leerlingen bij het reflecteren over het eigen (ortho)(ped)agogisch handelen (zelfreflectie) en het effect ervan op anderen. Reflecteren is een cyclisch proces waarbij de leerling het eigen leren in handen neemt.

Wenk: In samenspraak met de leraren van de derde graad hou je rekening met methodieken die worden gehanteerd in de derde graad en transfereer je de modellen naar kaders die worden gebruikt op de werkplek. Vanuit casussen kan je via het werken met reflectiemethodieken het reflectieve vermogen en de reflectieve vaardigheden van leerlingen verdiepen. Het omgaan met multiperspectiviteit kan een zinvol werkpunt zijn. Het werken vanuit de samenhang met andere leerplandoelen (bv. LPD 2 , 5, 6 of 9) biedt eveneens kansen tot verdieping of verbreding.

Wenk: Je kan leerlingen doorheen de opleiding laten reflecteren over hun groei in competenties: waarin ben ik sterk, wat vraagt een inspanning, wat zijn mijn werkpunten, op welke wijze ga ik ermee aan de slag? Je kan leerlingen stimuleren om vanuit zelf geformuleerde werk- of actiepunten de activiteit of situatie opnieuw in te oefenen in een soortgelijke context. Zo leren ze het leren in eigen handen nemen en worden er kansen gecreëerd waarbinnen hun groei in leren of de geleerde competenties zichtbaar worden.

Wenk: Er bestaan verschillende tools en methodieken die kunnen inspireren om met leerlingen te werken aan een reflectieve basishouding zoals STARR, Kernkwadrant, OASE, het GRROW model, Korthagen, Johari-venster en Big Five.

LPD 9 De leerlingen ondernemen acties om de eigen deskundigheid op te bouwen en een professionele identiteit te ontwikkelen rekening houdend met het eigen referentiekader.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met de andere leerplandoelen uit deze

rubriek en met LPD 8 in het bijzonder.

Wenk: Je kan leerlingen op de werkplek laten onderzoeken welke attitudes, vaardigheden, specifieke kennis of begeleidersstijl professionals inzetten in een specifieke context of die je in functie van het begeleiden van een bepaalde doelgroep kan of moet ontwikkelen.

Wenk: Het is belangrijk dat leerlingen zich bewust worden van het feit dat iedereen de realiteit waarneemt en handelt vanuit een eigen referentiekader. De kans is groot dat de cliënt of zijn systeem anders denkt, handelt en voelt dan jij. Het is belangrijk dat leerlingen zich daarvan bewust worden en er leren mee omgaan. Het werken met de methodiek van het Johari-venster kan leerlingen helpen om zich bewust te worden van hun 'blinde vlekken'.

Wenk: Je kan leerlingen in eerste fase feedback geven en acties of werkpunten aanreiken om stappen te zetten in de ontwikkeling van hun professionele identiteit. In functie van levenslang leren kan je leerlingen laten groeien tot het zelfstandig ondernemen van eigen acties waarbij ze zelf de verantwoordelijkheid nemen om met feedback van mentor, collega's of leidinggevende aan de slag te gaan.

Wenk: Je kan leerlingen in functie van levenslang leren kennis laten maken met vormingsinitiatieven en relevante informatiebronnen voor persoonsbegeleiders.

LPD 10 De leerlingen handelen professioneel en volgen deontologische principes.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 11+ en 30.

Wenk: In samenhang met LPD 11+ kan je aandacht hebben voor deontologie of plichtenleer. Vanuit casussen reflecteer je met leerlingen over deontologische principes die persoonsbegeleiders moeten respecteren zoals integriteit, discretieplicht of beroepsgeheim, privacy, vertrouwen, meldingsplicht, belangenconflict, het respecteren van de professionele gedragscode of ethische code binnen de organisatie ... Je staat stil bij de verschillen tussen contexten, bv. in een onderwijsinternaat heeft een persoonsbegeleider discretieplicht en geen beroepsgeheim. In samenhang met LPD 30 leer je leerlingen dat een aantal deontologische principes zijn verankerd in regelgeving.

Wenk: Je kan leerlingen bij de start van het werkplekleren met de mentor in gesprek laten gaan over de professionele gedragscode op de werkplek (LPD 1). De gedragscode schetst passende maatregelen voor werknemers of voor leden van een bepaald beroep evenals de juridische gevolgen voor het overtreden van die regels. Je kan denken aan regels en afspraken in verband met het respectvol omgaan met cliënten, het cliëntensysteem en collega's.

Wenk: Je maakt leerlingen bewust van de grenzen van hun bevoegdheid als stagiair en als persoonsbegeleider. Je maakt in samenspraak met de stageplaats de verwachtingen naar leerlingen toe duidelijk: bv. met betrekking tot het contact nemen met het cliëntensysteem. Je kan leerlingen vanuit situatieschetsen in gesprek laten gaan met de mentor of leidinggevende van de werkplek: wat wordt er verwacht van de begeleider, bv. wanneer die verontrustende signalen opmerkt (LPD 4), wat zijn afspraken met betrekking tot privacy ...?

Wenk: Leerlingen passen de professionele gedragscode en bijhorende deontologische principes (LPD 11+) toe tijdens het handelen op de werkplek. Je kan hen laten

reflecteren over ervaringen op de werkplek. Dat helpt hen om hun kennis te verdiepen en te integreren in het handelen. De kennis over verschillende deontologische principes biedt hen de nodige kapstokken en taal om het waarom van hun handelen toe te lichten.

LPD 11 + De leerlingen reflecteren over ethische keuzes.

Wenk: Wanneer leerlingen inzicht hebben in verschillende deontologische principes (LPD 8) kan je hen via casuïstiek laten reflecteren over situaties waarin deontologische principes botsen met hun eigen referentiekader. Het is zinvol om aan de hand van concrete ervaringen met hen in dialoog te gaan over de ethische keuzes die uit die dilemma's volgen. In samenhang met LPD 30 leer je leerlingen dat een aantal deontologische principes zijn verankerd in regelgeving.

Wenk: Je kan focussen op vragen of dilemma's waarmee persoonsbegeleiders dagelijks in contact komen. Omgang met en vragen van cliënten, ouders (cliëntensysteem) en collega's kunnen leiden tot ethische vragen die ethische keuzes tot gevolg hebben, bv.

- de vraag van ouders om t.a.v. hun kind een bepaald voedingspatroon te hanteren;
- het botsen van visies over opvoeden of ortho(ped)agogisch handelen;
- het botsen van het eigen referentiekader met het referentiekader van cliënt of cliëntensysteem;
- het omgaan met cliënten die hun seksualiteit verkennen;
- de vraag van cliënten naar meer autonomie.

Wenk: Je kan met je leerlingen een klasdiscussie voeren vanuit een aangebrachte casus uit de actualiteit of naar aanleiding van een ervaring op de werkplek. Je kan, bv. in samenspraak met de leraar Godsdienst derde graad, leerlingen kaders of modellen aanreiken om te reflecteren over morele of ethische vragen. Ze bieden leerlingen taal om ethische keuzes te bespreken.

Wenk: Je kan aan de hand van voorbeelden uit de actualiteit moeilijke of meer complexe situaties bespreken die leiden tot ethische vragen en keuzes. Het kan gaan over situaties van grensoverschrijdend gedrag of over signalen van mishandeling, verwaarlozing of fixatie ... Ook meer maatschappelijke onderwerpen kunnen ter sprake komen: de plaats van mensen met een beperking in de samenleving, vragen of keuzes met betrekking tot vruchtbaarheid, zwangerschap, vaccinatie; vragen m.b.t. de toegankelijkheid van openbare plaatsen voor mensen met een beperking; het recht van ouders op het krijgen van kinderen ...

Extra: Je kan de kennis van leerlingen verdiepen door ethische vragen te benaderen vanuit ethische stromingen zoals de plicht- en gevolgenethiek, waardenethiek of zorgethiek.

LPD 12 + De leerlingen dialogeren open en constructief over levensbeschouwing, inspiratie of zingeving.

Duiding: Je kan met leerlingen in gesprek gaan over zingeving of levensbeschouwing. Wanneer je met leerlingen in dialoog gaat over zingeving, bespreek je ervaringen die betekenis of zin geven aan je leven of je bestaan. Zingeving betekent het zoeken naar de zin, de richting of het doel van het leven of van grote ervaringen,

gebeurtenissen in het leven.

Duiding: Je kan met leerlingen reflecteren en in dialoog gaan over inspiratie. Inspiratie komt van het Latijnse woord 'inspirare' dat letterlijk 'inademen' of 'inblazen' van een ziel of 'geest' betekent. Waar iemand zijn inspiratie, innerlijke kracht, bezieling, enthousiasme, gedrevenheid of 'vuur' uithaalt is heel persoonlijk. Dat kan zijn uit natuur, muziek, kunst, literatuur, sport, religie, maar ook een mens of een gebeurtenis kan dienen als bron van inspiratie.

Duiding: Wanneer mensen een soort Grote houvast of een overkoepelende visie op het leven en op wat het leven zin geeft delen, dan spreek je over een levensbeschouwing. Levensbeschouwingen geven een antwoord op vragen over de oorsprong van het universum en de mens, delen opvattingen over de mens (mensbeeld) en bepalen vanuit een visie op moraal en ethiek (wat is goed en kwaad) het dagelijks handelen. In religieuze levensbeschouwingen of godsdiensten staat het bestaan van een of meerdere goden centraal en de antwoorden die daaruit voortvloeien. Seculiere levensbeschouwingen, zoals het humanisme, vertrekken vanuit de mens om zin en vorm aan het leven te geven.

Wenk: Je kan gebeurtenissen en ervaringen tijdens werkplekleren aangrijpen om dit leerplandoel te realiseren.

Wenk: Je kan met leerlingen in dialoog gaan aan de hand van een aantal algemene vragen die hen als professionele beroepsbeoefenaar kunnen beroeren zoals

- hoe kunnen mensen hoop vinden in situaties van kwetsbaarheid, bv. confrontatie met de ziekte van een collega, het hebben van een beperking, een overlijden ...?
- hoe kunnen de christelijke visie of andere levensbeschouwelijke visies op hoop een uitdaging vormen voor de eigen visie?
- wat of wie inspireert je om voor dit beroep of voor deze opleiding te kiezen?
- wat versta je onder levenskwaliteit en waar ligt voor jou de balans tussen levenskwaliteit en werk?
- wat geeft jou energie?

Wenk: In functie van het omgaan met diversiteit op de werkvloer kan je leerlingen constructief kritisch laten reflecteren over eigen en andere levensbeschouwingen:

- wat betekent het dragen van levensbeschouwelijke tekens voor jou?
- welke voedingsrichtlijnen hanteren mensen in onze samenleving en vanuit welke motivatie, bv. vanuit een bepaalde religie of overtuiging (bv. veganisme)?
- hou je rekening met collega's of cliënten die vasten en waarom zou je dit doen?
- welke culturele gewoonten herken je bij jezelf, cliënten en bij collega's? Bv. respect voor ouders, de rol van vrouwen en mannen in het huishouden, religieuze rituelen of feestdagen ...

Wenk: Je kan met leerlingen in dialoog gaan over de wijze waarop je vanuit het beroep van persoonsbegeleider mee verantwoordelijkheid kan dragen voor de schepping (ecologisch bewustzijn)? Je kan met hen reflecteren over de mate waarin zij dat een belangrijke waarde vinden in de uitoefening van het beroep van persoonsbegeleider.

Wenk: Vanuit concrete situatieschetsen kan je met leerlingen stilstaan bij vragen waar ze mogelijk als persoonsbegeleider mee worden geconfronteerd zoals

- waar haal je de kracht om staande te blijven in stressvolle situaties?

- wat heb je nodig om je gedragen te weten in het omgaan met kwetsbare situaties: het begeleiden van cliënten met een bijzondere kwetsbaarheid of beperking, het omgaan met verdriet of het rouwen van ouders of van kinderen?
- hoe ga je met cliënten in dialoog over moeilijke thema's zoals een ouder of medebewoner die ziek is, ouders die scheiden, een overlijden?

LPD 13 De leerlingen handelen hygiënisch en veilig.

Wenk: Hygiënisch handelen is een belangrijke basiscompetentie van de persoonsbegeleider. Het inzetten op procedures en richtlijnen is daarbij belangrijk. Bij hygiënisch handelen kan je denken aan het leren inventariseren van risicofactoren en aan elementen van persoonlijke en beroepshygiëne zoals

- het belang van handhygiëne;
- het gebruik van persoonlijke beschermingsmaatregelen (PBM) en maatregelen om besmetting te voorkomen;
- inzetten op een gezonde en hygiënische omgeving;
- het belang van observeren en signaleren van risicovolle situaties (LPD 2,4).

Wenk: Veilig handelen en het garanderen van de fysieke en socio-emotionele veiligheid van cliënten is een belangrijke basishouding van de persoonsbegeleider. In verschillende organisaties worden daartoe specifieke procedures (LPD 1) ontwikkeld. Via situatieschetsen kan je leerlingen risico's leren inschatten bij het begeleiden van cliënten in verschillende leeftijdsfasen. Je hebt aandacht voor risicoanalyses, richtlijnen en procedures voor de algemene veiligheid, activiteiten van het dagelijks leven, een veilige omgeving en sociale veiligheid.

Wenk: Afhankelijk van de doelgroep en de context waarin leerlingen leren op de werkplek kan je inzetten op het trainen van specifieke Persoons- en Teamgerichte Veiligheidstechnieken (LPD 21).

Wenk: Via situatieschetsen, observatie- of reflectieopdrachten op de werkplek kan je leerlingen kritisch laten reflecteren over afspraken en hen eventueel zelf laten nadenken over verbetervoorstellen met betrekking tot

- hygiënerichtlijnen;
- de algemene veiligheid: bv. brandpreventie, openstaande deuren, kleine of scherpe voorwerpen, losse schoenveters, trappen;
- activiteiten van het dagelijks leven (LPD 27):
  - onthalen en afhalen: toezicht en toegangscontrole;
  - uitvoeren van zorgtaken: bv. hygiënische zorgen, veiligheid en comfort bij tillen of dragen;
  - begeleiden van maaltijdgebeuren, slaap en rust: bv. het respecteren van voedingsrichtlijnen (allergene stoffen), cliënten vastzetten in de eetstoel, controleren van de temperatuur van voeding, toezicht bij slaap of rustmomenten;
- een veilige omgeving (binnen, buiten): bv. inrichting en (spel)materiaal, aandacht voor gevaren in leefruimte en verkeer, toezicht;
- sociale veiligheid: bv. aandacht voor crisisprocedures, melden van verontrustende situaties ...

Wenk: In samenhang met LPD 1 en 30 kan je leerlingen met behulp van situatieschetsen leren waar ze info vinden over regelgeving en procedures voor hygiëne en veiligheid in de sector.

LPD 14 De leerlingen handelen ergonomisch rekening houdend met de eigen ergonomie en die van de cliënt.

Wenk: Bij het ergonomisch handelen leer je leerlingen de veiligheid van cliënten garanderen. Afhankelijk van de cliëntengroep kan je ook denken aan het bevorderen van zelfredzaamheid en zelfstandigheid van cliënten in functie van de eigen ergonomie.

Wenk: Je kan vanuit situatieschetsen of met behulp van checklists leerlingen stil laten staan bij verplaatsingstechnieken, hun houding, de werkpostschikking, het hanteren van hulpmiddelen ...

Wenk: Je kan met leerlingen nadenken hoe ze cliënten bewust kunnen maken van het belang van ergonomie: zithouding, verplaatsen van materialen, belang van bewegen ...

Wenk: Afhankelijk van de setting kan je, in samenhang met LPD 27, specifieke hulpmiddelen (aangepaste stoelen, bestek ...) verkennen voor cliënten met een specifieke zorgbehoefte.

LPD 15 De leerlingen handelen economisch en duurzaam.

Wenk: Je leert leerlingen aandacht hebben voor duurzaam, verantwoord en economisch handelen. Je kan werken rond

- opvoedkundige principes: cliënten bewust maken van duurzame keuzes en ze voorleven: bv. respect voor de natuur, aandacht voor recycling, het ritme van de seizoenen volgen in de keuze voor groenten en fruit, gebruik van fiets of openbaar vervoer (bv. in stedelijke context) ...;
- organisatorische principes: het maken van duurzame, milieubewuste en economisch verantwoorde keuzes met betrekking tot materialen, inrichting, voeding, voorkomen van afval en verspilling, kiezen voor openbaar vervoer (activiteiten) ... In welke mate kan en wil de organisatie in haar werking rekening houden met bepaalde opvoedingsvisies van ouders, bv. de keuze voor het gebruik van herbruikbare luiers ...?

Wenk: Je kan leerlingen ideeën laten uitwerken om met cliënten expressief aan de slag te gaan rond duurzaamheid en recycling (LPD 27).

4.2 De persoonsbegeleider met inhoudelijke expertise

Doelen die leiden naar BK

LPD 16 De leerlingen lichten binnen levensloofasen ontwikkelingsdomeinen toe.

Wenk: Je herhaalt de relevante kennis uit de derde graad in functie van het ondersteunen van de autonomie en de ontwikkelingskansen van cliënten. Je

verwacht van persoonsbegeleiders dat ze de ontwikkeling van verschillende cliëntengroepen (LPD 17, 21, 27) stimuleren.

Extra: In functie van specifieke noden of doelgroepen (LPD 17) kan je aandacht besteden aan traumaontwikkeling, hechtingsproblematieken ...

Extra: In functie van de context van het onderwijsinternaat kan je aandacht besteden aan de cognitieve ontwikkeling en het leren van kinderen en jongeren of aan andere relevante ontwikkelingsdomeinen, bv. motorische ontwikkeling in functie van het aanbieden van vrijetijdsactiviteiten, socio-emotionele ontwikkeling ...

LPD 17 De leerlingen lichten kenmerken van cliëntengroepen en hun ondersteuningsnoden toe.

- ★ Cliëntengroepen: personen van alle leeftijden met variabele hulpvraag, rekening houdend met de sociale, psychologische, culturele, biologische en fysieke (omgevings)karakteristieken

Wenk: Leerlingen lichten kenmerken toe van doelgroepen waarmee persoonsbegeleiders in professionele contexten vaak in contact komen. Zo kan je inzetten op de doelgroep van personen met een beperking (verstandelijke, fysieke en meervoudige beperkingen, ASS, NAH, GES ...) en de doelgroep kinderen en jongeren in de jeugdhulp.

Werkplekieren biedt leerlingen kansen tot het verbreden van hun kennis over specifieke doelgroepen, bv. mensen met een psychische kwetsbaarheid ... Het werken met een beeldvormingsverslag is een zinvolle methodiek om kenmerken van cliëntengroepen en hun ondersteuningsnoden in kaart te brengen.

Wenk: Met behulp van casussen kan je leerlingen de diversiteit in een cliëntengroep laten verkennen. Je kan de methodiek van de identiteitscirkel of het ICF-schema hanteren om de kenmerken van een specifieke cliënt in kaart te brengen ...

Wenk: Vanuit de samenhang met LPD 16 en 18 verwerven leerlingen inzicht in ondersteuningsnoden van verschillende cliëntengroepen.

Extra: In functie van de tewerkstellingsmogelijkheden in een onderwijsinternaat kan je de ondersteunings- of begeleidingsnoden van schoolgaande kinderen en jongeren tijdens een verblijf in een onderwijsinternaat in kaart brengen.

LPD 18 De leerlingen lichten theoretische kaders toe uit de psychosociale en (ortho)(ped)agogische wetenschappen.

Wenk: In de derde graad leren leerlingen orthopedagogische modellen toepassen op opvoedingssituaties in bijzondere contexten. Leerlingen leren over opvoedingsvisies, beschermende en risicofactoren op opvoedingssituaties op micro-, meso- en macroniveau. Het is aangewezen om je bij het lerarenteam van de derde graad te informeren over de orthopedagogische modellen of theoretische kaders waarover leerlingen in de derde graad leren.

Wenk: Het is wenselijk om in samenhang met ontwikkelingspsychologie (LPD 16) theoretische kaders te behandelen zoals Quality of life (Shalock),

crisisontwikkelingsmodel, Schaal Emotionele ontwikkeling (Došen), contextuele benadering (Nagy), ervaringsfasen van Timmers-Huigens, het vier variabelenmodel (Rin), het Sign of Safety model.

Wenk: Afhankelijk van de contexten waarin leerlingen leren op de werkplek kan je hen op individuele basis andere relevante kaders laten verkennen zoals systeemtheoretische kaders, Nieuwe autoriteit en geweldloos verzet, Theory of Mind, Gentle Teaching, traumasensitief begeleiden ...

Wenk: Het is zinvol om leerlingen te wijzen op wetenschappelijke kritieken op visies of theorieën.

LPD 19 De leerlingen lichten groepsdynamische processen toe.

Wenk: In functie van het toepassen van groepsdynamische vaardigheden (LPD 21) kan je leerlingen inzicht laten verwerven in aspecten van groepsdynamica zoals kenmerken van groepen, fasen van een groepsproces (Tuckman), rollen en taken in een groep, groepsnormen, conformiteit, leiderschapstijlen en relatiewijzen (Roos van Leary, Axenroos).

Wenk: Je kan leerlingen leren dat inzetten op groepsdynamische processen belangrijk is om conflicten en incidenten te voorkomen (preventie).

LPD 20 De leerlingen lichten veranderingsprocessen toe met inbegrip van motivatie- en veranderstrategieën.

Wenk: Mogelijke motivatie- en veranderstrategieën zijn bv. gespreksvaardigheden, belonen, autonomie bevorderen of keuzes aanbieden, gebruik van humor, structureren, dialogeren, overtuigen, conditioneren, doelen stellen, methodieken van co-creatie, de zelfinstructietraining ...

Wenk: Je kan leerlingen in samenhang met LPD 18 inzicht laten verwerven in de zelfdeterminatietheorie.

LPD 21 De leerlingen passen (ortho)(ped)agogische vaardigheden toe in hulpverlening.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 1, 2 en 3.

Wenk: In de derde graad leren leerlingen de pedagogische aanpak in de kinderopvang toelichten op vlak van een aantal principes. Het zelfreflectie-instrument van MeMoQ biedt daarbij ondersteuning. Je kan in het 7de leerjaar het geleerde uit de derde graad transfereren en uitbreiden naar de professionele context van de persoonsbegeleider. Je kan eenzelfde indeling hanteren om (ortho)(ped)agogische vaardigheden aan te leren of te herhalen:

- het bevorderen van welbevinden en betrokkenheid;
- het omgaan met diversiteit en gezinnen (cliëntsysteem);
- emotionele ondersteuning;
  - bijdragen aan een klimaat van veiligheid, geborgenheid, openheid ...;
- educatieve ondersteuning:
  - stimuleren van empowerment en zelfredzaamheid;

- structuur en regelmaat;
- een stimulerende omgeving;
- een doeltreffende organisatie.

Wenk: Bijkomend heb je in het 7de leerjaar specifiek aandacht voor methodieken en vaardigheden eigen aan de hulpverlening zoals trajectbegeleiding, coachen, kracht- en oplossingsgericht werken, aanklampend werken, casemanagement, overlegtafels, werken met buddy's, doorverwijzen, netwerkaanpak, co-creatie.

Wenk: De kaders (LPD 18) bieden een kapstok om pedagogische vaardigheden toe te passen. Het is zinvol om in overleg met de werkplek van de leerlingen te detecteren welke vaardigheden en strategieën in functie van een specifieke doelgroep op de werkplek worden ingezet en welke vaardigheden van leerlingen binnen die professionele context worden verwacht, bv. de ABCDEF- methodiek bij cliënten met autisme.

Dat kan je als lerarenteam ook helpen om de stage-activiteitenlijst of het opleidingsplan van de leerlingen te personaliseren.

Wenk: Je hebt aandacht voor situaties waarin je bepaalde vaardigheden best inzet of voor situaties waarin je de inzet van bepaalde vaardigheden beter vermijdt.

Wenk: In samenhang met LPD 20 kan je inzetten op het toepassen van groepsdynamische vaardigheden zoals het creëren van een open en veilige sfeer, aanmoedigen of belonen, coachen, het goede voorbeeld geven, samenstellen van groepen, omgaan met weerstand, feedback en methodieken van co-creatie.

Extra: Specifiek voor de setting van de onderwijsinternaten kan je inzetten op het stimuleren van de ontwikkeling van schoolgaande kinderen.

LPD 22 De leerlingen interveniëren bij conflicten of incidenten.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 5, 8, 13, 18 of 21.

Wenk: In functie van preventie en interventie kan je vaardigheden aanleren zoals aansluiting zoeken bij de ander, je inleven in het referentiekader van de ander, onderhandelen, herkennen van conflictfasen, omgaan met agressie, inzetten van zelfbeheersing- en kalmeringstechnieken, de methodiek van het vlaggensysteem (Sensoa).

Wenk: In samenhang met LPD 5 en 21 en kan je leerlingen leren dat verbindende communicatie problemen kan ontwijpen of escalatie kan voorkomen. Je kan leerlingen laten oefenen vanuit situatieschetsen.

Wenk: Je kan leerlingen leerkansen leren zien. Je kan hen bijvoorbeeld in samenhang met LPD 8 het reflectiekader van Korthagen, de Axenroos of de Roos van Leary laten toepassen op een situatie, ervaring of incident tijdens het werkpleklernen.

Wenk: Je kan in samenhang met LPD 13 leerlingen concepten zoals angst, conflict, agressie of crisis laten toelichten of verklaren met behulp van theoretische kaders zoals model van Cooper (crisis), Thomas en Killman (geweld), 5-fasenmodel (agressie) en het conflicthanteringsmodel van Groot.

Wenk: Je kan aandacht hebben voor verschillende vormen van agressie en grensoverschrijdend gedrag zoals instrumentele en emotionele agressie, verbale agressie, fysieke agressie (geweld), agressie met betrekking tot psychosen,

groepsagressie ...

Wenk: Vanuit het profiel van de studierichting is het belangrijk om bij het toepassen in beroepsgerichte situaties rekening te houden met het regelgevend kader dat op de casus van toepassing is.

LPD 23 De leerlingen gebruiken verzamelde aangeleverde informatie over de situatie van de cliënt in hun handelen.

Wenk: Je leert leerlingen de informatie van de cliënt die ze ontvangen uit contacten met team, leidinggevende en ondersteuningsplan interpreteren en gebruiken, bv. in functie van het opbouwen van een relatie of het ondersteunen van de cliënt. Het kan gaan om informatie van een cliënt m.b.t. risicogedrag, mogelijkheden en beperkingen, wensen en behoeften (LPD 2, 3) ... De competentie wordt theoretisch onderbouwd door de kennis van cliëntengroepen (LPD 17).

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 2, 4, 5 en 18. Leerlingen leren om vanuit observaties van de cliënt en zijn omgeving en het opbouwen van een relatie signalen op te vangen om ze vervolgens in bespreking te brengen met team- en stafmedewerkers.

LPD 24 De leerlingen geven input bij opmaak van het ondersteuningsplan.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 1-5 en LPD 27.

Wenk: Aan de hand van situatieschetsen die de diversiteit van de cliënten weerspiegelen kan je inzetten op

- het signaleren van veranderingen vanuit observaties of een beeldvormingsverslag;
- het oefenen van technieken van vraagverduidelijking in functie het capteren van de noden en behoeften van de cliënt en zijn systeem;
- ...

Wenk: Het realiseren van deze competentie vraagt van leerlingen een kritische en reflectieve houding bij het begeleiden van personen (LPD 8). Je stimuleert leerlingen om met een kritische blik naar de eigen begeleidingspraktijk en de werking binnen de organisatie te kijken.

Wenk: Vanuit observaties kunnen er veranderingsvoorstellen met de mentor worden besproken.

LPD 25 De leerlingen voeren het ondersteuningsplan uit samen met de cliënt en zijn omgeving.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 1 en de andere leerplandoelen uit deze rubriek. Leerlingen integreren hun kennis en vaardigheden met betrekking tot andere leerplandoelen bij het uitvoeren van het ondersteuningsplan.

Wenk: Leerlingen hebben inzicht in het ondersteuningsplan van de cliënt en begeleiden hem in het realiseren van zijn doelen. In functie van de realisatie van de doelen leer je leerlingen vanuit de noden en behoeften van de cliënten (ortho)(ped)agogische vaardigheden toepassen (LPD 21).

LPD 26 De leerlingen hanteren een systematische aanpak bij het plannen en organiseren van hun activiteiten.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 27.

Wenk: Je leert leerlingen systematisch handelen volgens de specifieke methodieken die in een organisatie worden gebruikt. Je kan aandacht hebben voor

- het raadplegen van digitale en analoge informatiebronnen (voorbereiden, plannen): bv. ondersteunings- of handelingsplannen, procedures en protocollen, reglementen, instructies, observaties, teamoverleg, gesprekken met cliënt, cliëntsysteem of externen, contracten, vakliteratuur, info vanuit professionele fora ...;
- het bepalen of realiseren van doelen;
- materialen, benodigdheden, technieken of systemen, instrumenten of hulpmiddelen, (planningstechnieken, organisatie van de activiteit of werkplek, combineren van taken, nazorg ...);
- het takenpakket en de uit te voeren opdracht, taak of activiteit;
- kwaliteitsnormen of andere criteria (uitvoeren): mate van autonomie, werken binnen de afgesproken tijd, nauwkeurig handelen, zich flexibel opstellen, afspraken binnen het team, het oplossen van problemen, het inspelen op de beleving van de cliënt ...

Wenk: In samenspraak met de leraren van derde graad hou je rekening met de gehanteerde kaders of modellen in de derde graad en transfereer je die naar kaders die worden gebruikt op de werkplek.

Wenk: Je kan leerlingen vanuit situatieschetsen en met behulp van richtvragen of procedures leren om systematisch te handelen. Op de werkplek leren leerlingen afgesproken taken of activiteiten plannen en organiseren en er verantwoordelijkheid voor op te nemen.

Wenk: De doelzoeker en de betekenisvolle activiteitenmethode zijn interessante methoden om leerlingen activiteiten te leren plannen en organiseren.

LPD 27 De leerlingen ondersteunen en begeleiden dagelijkse activiteiten voor de cliënt en cliëntengroep bij wonen, leren, werken en vrije tijd.

Wenk: Je kan leerlingen met elkaar in dialoog laten gaan over welke dagelijkse activiteiten er in de organisatie plaatsvinden en waar er nood aan is.

Wenk: De leerlingen integreren hun kennis en vaardigheden met betrekking tot andere leerplandoelen bij het ondersteunen en begeleiden van activiteiten. Zo leren ze dat afhankelijk van de ondersteuningsvraag van het individu of doelgroep de aard van de begeleiding of ondersteuning varieert.

Wenk: In functie van het begeleiden van het wonen kan je vanuit overleg met de werkplek en afhankelijk van de organisatie aandacht hebben voor

- verschillende woon- of begeleidingsvormen vormen zoals ambulante wonen, en groepswonen;
- infrastructuur, materialen en ruimtelijke indeling;
- leefregels binnen de groep of woonvorm;

- het aanleren van ADL-handelingen conform de voorwaarden die de regelgever heeft geformuleerd (LPD 30) zoals het verlenen van hygiënische zorgen, stomazorg bij een patiënt zonder bijhorende diagnose, toedienen van vocht- en voedsel bij personen zonder slikproblemen, medicatie toedienen of andere handelingen zoals het meten van parameters;
- het herkennen en reageren op signalen met betrekking tot de gezondheidstoestand;
- het structureren van de dagelijkse activiteiten en het begeleiden van instrumentele activiteiten van het dagelijks leven zoals maaltijden bereiden, de woning netjes houden, het openbaar vervoer gebruiken, telefoneren, organisatie van het budget, ondersteuning bij administratie ...;
- het ondersteunen van groepsdynamische processen;
- ...

Wenk: In functie van het begeleiden van het leren kan je vanuit overleg met de werkplek en afhankelijk van de organisatie aandacht hebben voor

- het ondersteunen van autonomie en ontwikkelingskansen van cliënten op verschillende levensdomeinen;
- het aanleren van een ‘specifieke’ vaardigheid;
- huiswerkbegeleiding;
- het stimuleren van kinderen en jongeren om op tijd naar school te vertrekken;
- ...

Wenk: In functie van het ondersteunen of begeleiden van het werken kan je vanuit overleg met de werkplek en afhankelijk van de organisatie aandacht hebben voor

- het stimuleren van cliënten om op tijd naar het werk te vertrekken;
- verschillende vormen van werk: je kan leerlingen kennis laten maken met de participatieladder waarin je stappen in arbeid of in werk kan onderscheiden van arbeidsmatige activiteiten onder begeleiding tot het uitvoeren van betaald werk;
- methodieken van jobcoachen;
- het inzetten op andere activiteiten waarbij cliënten zich inzetten voor anderen en die voor hen kunnen worden beschouwd als werk zoals sociale contacten buitenshuis, vrijwilligerswerk ...

Wenk: In functie van het ondersteunen of begeleiden van de vrije tijd kan je vanuit overleg met de werkplek en afhankelijk van de organisatie aandacht hebben voor het begeleiden van sport-, spel- of bewegingsactiviteiten, culturele uitstappen, expressie-activiteiten, sociale activiteiten ...

Wenk: Je kan gebruik maken van de betekenisvolle activiteiten methode.

Wenk: Je hebt aandacht voor de nodige hulpmiddelen die cliënten kunnen hanteren in functie van het uitvoeren van activiteiten in de verschillende levensdomeinen zoals een signalisatieplan en beloningssysteem.

Wenk: Je kan leerlingen aandacht leren hebben voor innovaties en trends die het wonen en leven van cliënten faciliteren en ondersteunen.

Extra: Je kan inzetten op het verwerven van expressievaardigheden of het begeleiden en aanbieden van expressieve (vrijtijds-)activiteiten (beeld, woord, drama, muziek, dans, beweging ...).

LPD 28 De leerlingen voeren EHBO uit bij noodsituaties.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 4.

Wenk: Leerlingen die instromen vanuit Opvoeding en begeleiding leren in de derde graad EHBO en levensreddend handelen bij kinderen van 0 tot 12 jaar. Leerlingen die instromen vanuit andere richtingen leren levensreddend handelen (BLS en AED) in de lessen lichamelijke opvoeding.

Wenk: Herhaling van EHBO en levensreddend handelen is aangewezen. Je leert leerlingen handelen volgens de richtlijnen van de werkplek: het alarmeren van de verantwoordelijke of hulpdiensten, veiligheid garanderen ...

4.3 De persoonsbegeleider met een maatschappelijke rol

Doelen die leiden naar BK

LPD 29 De leerlingen werken mee aan activiteiten die de participatie van de cliënt in de omgeving verhogen.

★ Technieken voor community building

Wenk: Je kan leerlingen via stageopdrachten laten verkennen hoe community building een plaats heeft binnen de organisatie: kunnen ze meewerken aan het opzetten van sociale activiteiten of aan het informeren, betrekken en uitnodigen van de omgeving?

Wenk: Je kan leerlingen laten kennismaken met vrijetijdsorganisaties of met nieuwe initiatieven zoals zorgzame buurten ...

Wenk: Bij technieken voor community building kan je denken aan methodieken zoals

- buurtvervlochtening: een methodiek waarbij mensen in een buurt of regio worden gestimuleerd op de eigen talenten en mogelijkheden in te zetten voor andere buurtbewoners en vice versa;
- kleinschalige verbinding zoeken met de buurtbewoners vanuit de behoeften en talenten van de cliënten, bv. met een buur die muziek speelt.

LPD 30 De leerlingen werken volgens wettelijke reglementeringen.

Wenk: Je maakt leerlingen wegwijs in het vinden van actuele informatie met betrekking tot wetgeving die van toepassing is op de welzijnszorg en het functioneren van de persoonsbegeleider.

Daarnaast kan je inspelen op specifieke richtlijnen m.b.t. veiligheid, handhaving, vrijheidsbeperkende maatregelen, internering, het statuut bekwame helper ... Je kan aandacht hebben voor verdragen zoals het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.

Wenk: Je kan aandacht hebben voor aspecten met betrekking tot het deontologisch handelen die verankerd zijn in specifieke regelgeving, bv. wet op de privacy, meldingsplicht, aansprakelijkheid, schuldig verzuim ...

Wenk: Het werken met concrete casussen helpt jou om die aspecten uit de regelgeving af te bakenen die relevant zijn in functie van het professioneel handelen van de persoonsbegeleider.

Wenk: In functie van de tewerkstelling in een onderwijsinternaat kan je aandacht hebben voor het decreet onderwijsinternaten, het kinderrechtenverdrag...

Wenk: Je kan leerlingen relevante aspecten uit decreten laten toelichten zoals decreet rechtspositie van de minderjarigen (DRM), decreet Integrale Jeugdhulp, Leersteundecreet ...

5 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Om de leerplandoelen te realiseren dient de school minimaal de hierna beschreven infrastructuur en materiële en didactische uitrusting ter beschikking te stellen die beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu. Specifieke benodigde infrastructuur of uitrusting hoeft niet noodzakelijk beschikbaar te zijn op de school. Beschikbaarheid op de werkplek of een andere externe locatie kan volstaan. We adviseren de school om de grootte van de klasgroep en de beschikbare infrastructuur en uitrusting op elkaar af te stemmen.

5.1 Infrastructuur

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

5.2 Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen

Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.

- Algemeen
  - nutsvoorzieningen:
    - warm en koud stromend water;
    - voldoende stopcontacten voor aansluiting elektrische toestellen;
  - voldoende opbergruimte;
  - uitrusting voor (brand)veiligheid en handhygiëne;
  - afvalboxen (mogen ook buiten de klas in de nabije omgeving).
- EHBO:
  - reanimatiepoppen;

- EHBO-materiaal.
- (Ortho)(ped)agogisch handelen:
  - (didactische) materialen en benodigdheden ter ondersteuning van het (ortho)(ped)agogisch handelen en het begeleiden van activiteiten.

Afhankelijk van de keuze gemaakt door de vakgroep om in te zetten op bepaalde settings en doelgroepen, zijn volgende vooropgestelde materialen nodig:

- Voor het aanleren van ADL-handelingen en het ondersteunen van taken van het dagelijks leven:
  - materialen en benodigdheden voor het ondersteunen van taken van het dagelijks leven zoals bv. verzorgingsmaterialen, materialen voor maaltijdbegeleiding, schoonmaak- en onderhoudssystemen, materialen voor vrijetijdsactiviteiten ...;
  - sanitaire uitrusting: lavabo, toilet ...

6 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreer		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	

Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Vervanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Vervanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

7 Concordantie

7.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties (BK) realiseren.

Leerplandoel	doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties
1	BK 1; BK 2; BK 8; BK d
2	BK 6
3	BK 7
4	BK 19
5	BK 10; BK b
6	BK 1
7+	–
8	BK 2, BK 5
9	BK 2; BK 5; BK c
10	BK 9
11+	–

12+	–
13	BK 4
14	BK 4
15	BK 3
16	BK g
17	BK a
18	BK g
19	BK e
20	BK f
21	BK 16; BK f
22	BK 17
23	BK 13
24	BK 14
25	BK 15
26	BK 11
27	BK 16
28	BK 12
29	BK 18; BK h
30	BK 1; BK 8

7.2 Doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties

1. De leerlingen werken in teamverband (organisatiecultuur, communicatie, procedures).
2. De leerlingen handelen kwaliteitsbewust.
3. De leerlingen handelen economisch en duurzaam.
4. De leerlingen handelen veilig, ergonomisch en hygiënisch.
5. De leerlingen bouwen de eigen deskundigheid op.
6. De leerlingen observeren en rapporteren relevante gegevens over de cliënt en het cliëntsysteem.
7. De leerlingen spelen in op de noden en behoeften van de cliënt en cliëntsysteem.
8. De leerlingen werken volgens wettelijke reglementeringen en procedure(s).
9. De leerlingen handelen professioneel en volgen deontologische principes.
10. De leerlingen passen professionele communicatieve en sociale vaardigheden toe in contact met de cliënt en het cliëntsysteem.
11. De leerlingen hanteren een systematische aanpak bij het plannen en organiseren van hun activiteiten.
12. De leerlingen voeren EHBO uit bij noodsituaties.
13. De leerlingen gebruiken verzamelde aangeleverde informatie over de situatie van de cliënt in hun handelen.
14. De leerlingen geven input bij de opmaak van het ondersteuningsplan.

15. De leerlingen voeren het ondersteuningsplan uit samen met de cliënt en zijn omgeving.
16. De leerlingen ondersteunen en begeleiden dagdagelijkse activiteiten voor de cliënt en de cliëntgroep: wonen, leren, werken en vrije tijd.
17. De leerlingen interveniëren bij conflicten of incidenten.
18. De leerlingen werken mee aan activiteiten die de participatie van de cliënt in de omgeving verhogen.
19. De leerlingen signaleren indicaties van psychosociale en gezondheidsrisico's aan de leidinggevende.

Aanvullende onderliggende kennis

De opgenomen kennis staat steeds in functie van de specifieke vorming van deze studierichting.

- a. Cliëntgroepen: personen van alle leeftijden met variabele hulpvraag, rekening houdend met de sociale, psychologische, culturele, biologische en fysieke (omgevings)karakteristieken
- b. Communicatiehulpmiddelen
- c. Eigen referentiekader
- d. Empathie
- e. Groepsdynamische processen
- f. Hulpverlening en veranderingsprocessen met inbegrip van motivatiestrategieën, veranderstrategieën
- g. Psychosociale en pedagogische wetenschappen in functie van de begeleiding van het wonen, werken, leren en vrije tijd van een cliënt.
- h. Technieken voor community building (bv. buurtvervlochtening)

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	4
1.5	Opbouw van leerplannen.....	6
2	Situering	6
2.1	Beginsituatie	6
2.2	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	Persoonsbegeleider en het vormingsconcept	7
3.2	Krachtlijnen	7
3.3	Opbouw.....	8
3.4	Beginsituatie	8
3.5	Aandachtspunten.....	8
3.6	Leerplanpagina.....	10
4	Leerplandoelen	11
4.1	De persoonsbegeleider met een professionele basishouding.....	11
4.2	De persoonsbegeleider met inhoudelijke expertise	20
4.3	De persoonsbegeleider met een maatschappelijke rol	27
5	Basisuitrusting	28
5.1	Infrastructuur	28
5.2	Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen.....	28
6	Glossarium	29
7	Concordantie	30
7.1	Concordantietabel.....	30
7.2	Doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties	31
<u>1.1</u>	<u>Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten</u>	3
<u>1.2</u>	<u>De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs</u>	3
<u>1.3</u>	<u>Ruimte voor leraren(teams) en scholen</u>	4

1.4	Differentiatie	4
1.5	Opbouw van leerplannen	6
2	Situering	6
2.1	Beginsituatie	6
2.2	Plaats in de lessentabel	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	Persoonsbegeleider en het vormingsconcept	7
3.2	Krachtlijnen	7
3.3	Opbouw	8
3.4	Beginsituatie	8
3.5	Aandachtspunten	8
3.6	Leerplanpagina	10
4	Leerplandoelen	11
4.1	De persoonsbegeleider met een professionele basishouding	11
4.2	De persoonsbegeleider met inhoudelijke expertise	20
4.3	De persoonsbegeleider met een maatschappelijke rol	27
5	Basisuitrusting	28
5.1	Infrastructuur	28
5.2	Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen	28
6	Glossarium	29
7	Concordantie	30
7.1	Concordantietabel	30
7.2	Doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties	31